

IGNACY LEWANDOWSKI

PENU HISTORICUM

ŁACIŃSKIE TRAKTATY
METODOLOGII HISTORII
W DAWNEJ POLSCE
(DO KOŃCA XVII WIEKU)

Wydawnictwo Nauka i Innowacje

POZNAN 2014

SPIS TREŚCI

Wstęp	9

Rozdział pierwszy Historiograficzna myśl polskiego średniowiecza

A. Formy dziejopisarstwa europejskiego w średniowieczu.....	17
B. Myśl metodologiczna historyków w polskim średniowieczu	33
1. Gall Anonim – ojciec polskiego dziejopisarstwa	33
2. Mistrz Wincenty – historia między kroniką a powieścią	36
3. Jan Długosz – „polski Liwiusz”	43
<i>Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego</i>	61

Rozdział drugi *Ars historica* w polskim odrodzeniu

A. Rzut oka na europejską myśl historiograficzną w epoce renesansu..	77
B. Autorzy traktatów metodologii historii w Polsce renesansowej ..	102
1. Stanisław ȩkowski. Pierwszy zarys metodologii historii w Polsce	102
<i>Traktat o umiejętności historycznej</i>	120
2. Jan Michał Brutus. Historiograf króla Stefana Batorego	129
<i>Pochwały historii</i> (fragmenty)	159
3. Jan Firlej. Gorące wezwanie do studium historii	179
<i>Wykład o studium historii</i> (fragmenty)	189

4. Adam Burski. Obrońca historiograficznej koncepcji	
Tukidydesa	197
<i>Recenzja poglądu Dionizjusza z Halikarnasu na historię</i>	
<i>Tukidydesa (fragmenty)</i>	214
5. Bartłomiej Keckermann. Historyka logiczna profesora	
Gimnazjum Gdańskiego	235
<i>Traktat o istocie i właściwościach historii (fragmenty)</i>	279

Rozdział trzeci

Ars historica polskiego baroku

A. Historiograficzna myśl w baroku europejskim	315
B. Autorzy metodologii historii w Polsce barokowej	332
1. Szymon Starowolski – „polski Lipsjusz”	332
<i>Strawa historyczna (fragmenty)</i>	352
2. Joachim Pastorius – historyk i pedagog	382
<i>Wykład o godności historii</i>	406
<i>O wybitnych autorach historii</i>	415
<i>O właściwych przedmiotach historii (fragmenty)</i>	419
Zakończenie	427
Aneks. Historiograficzna myśl w starożytności. Polibiusz – Cynceron –	
Lukian	443
1. Polibiusz. Refleksja metodologiczna w dziele historyka	446
<i>Dzieje (fragmenty)</i>	458
2. M. Tulliusz Cynceron. Myśl historiograficzna w dziełach retora,	
męża stanu i filozofa	487
<i>Pisma różne (fragmenty)</i>	499
3. Lukian z Samosat. Metodologia historii w opracowaniu sofisty ...	514
A. <i>Jak nie należy pisać historii</i>	528
B. <i>Jak powinno się pisać historię (fragmenty)</i>	531
Bibliografia	539
Indeks osobowy	545
Indeks rzeczowy	561